

### Ausztráliai nők a hadiápolásban

*Robyn Siers*, a jelen recenzió tárgyát képező cikk szerzője, az Australian War Memorial<sup>1</sup> nevű szervezet tevékeny tagja és a Nővérek: Zuluföldtől Afغانisztánig nevet viselő kiállítás elnökségi kurátora. *Friends, sisters and pioneers. How women made their place in military nursing* (Barátok, nővérek és úttörők. Hogyan alapozták meg pozíciójukat a nők a hadi ápolás területén) címmel jelentette meg munkáját 2012 áprilisában a szervezet gondozásában megjelenő Wartime<sup>2</sup> folyóirat 58. számában. A téma kezdeményezése nem teljesen idegen és előzmény nélküli. Az ausztrál kontinens női lakosságának történelmét helyezi középpontjába *Ann Standish* a közelmúltban, 2008-ban megjelent, *Ausztrália női szemmel* címet viselő könyve is.

Ausztráliának a múlt század elején betöltött hadi szerepét gyakran hajlamosak vagyunk alul értékelni. Kétségtelen azonban, hogy az ausztrálok – és egyéb gyarmati alakulatok – katonai potenciálja az I. világháború folyamán jelentős mértékben járult hozzá az antant erők közel-keleti, csendes-óceáni és nyugati fronton elért győzelmeihez. A nyugati szövetséges antant hatalmak egyik legjelentősebb kisegítő, katonai támogatói bázisát éppen az ausztrál kontinens hadi gépezete jelentette. Hivatalosan 1914-ben Egyiptomban alakult meg az ANZAC, az ausztrál és új-zélandi expedíciós hadsereg, amely jelentékeny szerepet játszott az egy év múlva esedékes gallipoli küzdelmekben, illetve később a Somme és Ypres melletti csatározásokban is. Több éves folyamat volt, amíg a britek szemében az ANZAC a fegyelmetlen, szedett-vetett társaság titulustól eljutott a legmegbízhatóbb szövetséges megjelölésig.

A nyugat-európai antant hatalmak nagy számban vették igénybe gyarmataik lakosságának segítségét a különböző hadszíntereken. Azonban nem

1. A szervezet önmeghatározása szerint a fő célkitűzésük, hogy emléket állítsanak a különböző háborúkban elesett ausztrál katonáknak, értelmezzék és megértsék a tapasztalatokat olyan módon, hogy az tartósan beépüljön az ausztrál társadalmi köztudatba.
2. A folyóirat múltja 1997-ből gyökerezik, az Australian War Memorial hivatalos magazinjaként aposztrofálják. A lap az ausztrál történész – főként hadtörténész – közösség egy jelentős részét fogja össze. Munkatársai között említhetjük, a teljesség igénye nélkül, John Blaxland hadtörténészt, Martin Hadlow-t, Ian Pfennigwerth-et, ausztrál felsőoktatási intézmények elismert oktatóit.

kizárólagosan katonai-fegyveres segítségnyújtásra kell gondolnunk, – hanem ahogyan az írásmű centrumában is áll – hospitalizációs tevékenységet végző nők munkába állítására is.

Éppen ezért különösen érdekes a Siers által feltárt téma, mert főként nem a hadi eseményekre összpontosít, hanem olyan szegmensét vizsgálja a háborúnak, amely a hazai történelemkutatásban és oktatásban erősen periférikus helyzetet tudhat magáénak. Jelen írásának fő témája ugyanis a XIX–XX. század eleji háborúkban szolgálatot teljesítő ausztrál női ápolók tevékenységének bemutatása. A velük szemben támasztott elvárások mellett, a körülmények okozta nehézségek, a munkájuk jellege és értékelése alkotja az írásmű struktúrájának fő talpköveit. A mű érdekessége, hogy nem általánosságban a női ápolók munkájáról tudósít, hanem több ausztrál ápolónő (Nellie Gould, Penelope Frater, Julia Bligh Johnston)<sup>3</sup> életútját végigkövetve, az egyéni sorsok illusztrálásával enged betekintést egy számunkra távoli és idegen historikus világba.

Az említett nők munkájuk során megjárták a Dél-, Észak Afrikai és az európai hadszíntereket az angol–búr konfliktus és az I. világháború következtében.

Siers írása a XIX. században életre hívott Új-Dél Walesi Hadi Nővérek<sup>4</sup> Szolgálatának ténykedéséről számol be a XIX–XX. század fordulójának angol érintettségű háborús konfliktusaiban. Ez a szervezet töltötte be az első ausztrál hadi nővér szolgálat szerepét. Az újonnan életre hívott fiatal szervezet tevékeny szerepet vállalt a második angol–búr háború (1899–1902) és az I. világháború (1914–1918) színterein.

Több kérdést is felvet a női ápolók ténykedésének tanulmányozása. Milyen családi háttérrel rendelkező személyek lehettek ők? Milyen főbb személyiségvonásokkal rendelkeztek? Mi jelentette számukra a fő motivációt? A korabeli társadalom hogyan viszonyult ténykedésükhöz?

A háborús borzalmak széles körében a szerző rámutat arra, hogy primitív körülmények között, komoly higiénikus és eszközbeli hiányosságokkal kellett megküzdeniük a szolgálatot teljesítő nőknek, és gyakran a tiszta víz megléte is kirívó luxusnak számított az adott körülmények közepette. A már fentebb említett ápolónők 1900 februárjában érkeztek meg Dél-Afrikába, a búr hadi színtérre, ahol komoly elkötelezettségük ellenére rövid időn belül vállalkozásuk súlyos akadályaival kellett szembesülniük.

Mint azt már korábban említettem az életrajzi elemek releváns tartalmainak megjelenítése az írás fontos pillére. Az egyéni sors utakból kirajzolódik

3, Mindhárman Sydney városából.

4, New South Wales Army Nursing Service Reserve, NSWANSR

egy olyan általános érvényű kép a korabeli nővértársadalomról, mely autentikus ábrázolásaként szolgál ezen életpályának.

A brit birodalommal szemben tanúsított lojalitásuk ellenére sok esetben kénytelenek voltak elviselni a brit hadsereg tagjainak velük szemben támasztott előítéleteit. A negatív diszkrimináció több forrásból táplálkozott, egyrészt nők voltak, másrészt alávetett gyarmati lakosok, noha gyakran erős anyaországi kötődéssel rendelkeztek, ahogyan azt a továbbiakban Nellie Gould esetében is láthatjuk.

Ausztrália még nem volt önálló nemzet, amikor 1899-ben kirobbant az Afrikai kontinens déli csücskében a második angol–búr háború. A különféle gyarmatok több mint 16 ezer fővel támogatták a brit csapatokat. Az elkövetkező három év folyamán kisebb csoportokban körülbelül 60 újabb ausztrál nővér érkezett a háborús övezetbe. Hajadon, tanult nők voltak, korukat 25 és 40 év közé tehetjük, és általában a középosztály soraiból kerültek ki.

Fáradtságos munkájuk során nemcsak a harcban szerzett sebesülések el látása volt fő feladatuk, hanem a már említett felszerelésbeli hiányosságok leküzdése mellett a tifusz, a vérhas és egyéb betegségek okozta kellemetlenségekkel is szembe kellett nézniük.

Siers írását kifejezetten hasznosnak és informatívnak találtam, mert olyan aspektusát közelíti meg a háborúnak, mely a katonai események mellett szintén meghatározó fontosságú eleme volt a sikeres hadi vállalkozásoknak. Rámutat arra, hogy a nők hogyan vették ki aktívan részüket ezen eseményekből. Ez a jelenség azonban jóval túlmutat önmagán. A nők háborúban való, elismerésre méltó helytállásuk következtében megalapozták későbbi politikai érdekérvényesítésük folyamatát is.

A konzervatív tradicionális társadalom berkeiben komoly dilemmákat okozott a női ápolók alkalmazásának kérdésköre. Kezdetben a főbb helyeken a férfiak szolgálatát igényelték, ám a feladatkörök nehézsége, folyamatos komplexitása szükségessé tette a női asszisztencia igénybe vételét. Sokan elsősorban továbbra is a férfi személyekhez ragaszkodtak e tevékenységi területen, azonban az első odaadón tevékenykedő nők színvonalas munkavégzésükkel ezrek számára kövezték ki az utat a hadiápolás területén.

Az 1860-as születésű Ellen Julia Nellie Gould tanár- és nevelőnőként dolgozott Angliában. 24 éves korában Ausztráliában, Új-Dél Wales tartományában telepedett le és rövidesen a sydney Royal Prince Alfred Hospital nővére lett. Tanári kvalitásait a nővérek képzése és a szakmai fejlesztés területén továbbra is kamatoztatta. Az elsők között került bevetésre a búr háború folyamán. Gould határozott jelleme nem aratott osztatlan sikert mun-

katársai körében, Ezzel kapcsolatosan Pockock nővér 1915-ben az alábbi feljegyzést írta naplójába: „Kevésbé kedvelem őt, mint valaha.”<sup>5</sup>

Az I. világháború idején, franciaországi szolgálata alatt kiváló és példamutató nővéri munkásságáért elnyerte a Királyi Vörös Kereszt kitüntetését. Azonban a folyamatos testi-lelki terhelések jelentősen megviselték egészségi állapotát. 1920-ban, 60 éves korában nyugdíjba vonult és jó barátjával, korábbi kollégájával, Julia Johnstonnal haláláig Sydneyben élt. Gould esete csupán egy kiragadott példája a hadi ápolónők életútjának, ám mégis általánosságban jellemző a maga megpróbáltatásaival, mérhetetlen szenvedéseivel.

A sors fintora, hogy épp 1941. április 19-én, egy minden addiginál pusztítóbb és véresebb, épp kibontakozóban lévő háború küszöbén hunyt el. Éppen abban az időszakban, mikor munkájára minden addiginál nagyobb szükség lett volna.

Az ápolási teendők ellátása mellett számos alkalommal kényszerültek arra a nők, hogy a sebesültek által okozott szennyeződéseket feltakarítva tegyék betegek fogadásra alkalmassá a körzetet. Az optimális higiéniai feltételek hiánya az írásbeli feljegyzésekből is kiválóan tükröződik: „az éjszaka patkányok száguldottak el felettünk”<sup>6</sup> – írja Gloud. Egyen öltözkük hosszú szürke szoknyából, keményített gallérból és vörös megkülönböztető kötényből tevődött össze.

A beteg és sebesült katonákról való gondoskodás, kényelmük biztosítása hasonlóan nagy jelentőségű volt, mint a klinikai kezelésük.

Siers munkáját korabeli fotófelvételekkel gazdagon illusztrálta. A képi források arról tanúskodnak, hogy szoros, olykor családi kötelék-rokoni jellegű kapcsolatok létesültek az ápolónők között, és sok esetben életük végéig tartó barátságok szövődtek.

A biográfiák és írásos források, naplófeljegyzések vizsgálata során még inkább felértékelődik a női ápolók által tanúsított heroikus küzdelemsorozat, mely több évtizedig tartotta őket, nem éppen veszélytelen pályájukon.

Szerteágazó szerepkör hárult rájuk, az ellátottak bizalmas tanácsadói, levélírók, és akár anya- és nővér helyettesek is voltak a páciensek számára. Többet teherként a részvétnyilvánító levelek elhunytak családjaihoz való eljuttatásában is kulcsszerepük volt.

Gyakran tapasztalhatjuk azon kijelentés létjogosultságát, hogy a történelem a férfiaké. Robyn Siers írásával éppen erre cáfol rá. Olyan céltuda-

---

5, SIERS, Robyn: *Friends, sisters and pioneers. How women made their place in military nursing*. In: Wartime 2012/2. 8.

6, SIERS, Robyn: *Friends, sisters and pioneers. How women made their place in military nursing*. In: Wartime 2012/2. 8.

tos, motivált és lojális nők képe rajzolódik ki munkájából, mely elismerésre méltó és példaértékű.

A hadi szolgálatot teljesítő nővérek közül sokan nem csupán szakmai elköteleződésük, hanem emberi jellemvonásaik miatt is kiemelkedő alakok voltak. Elva Marsh, Penelope Frater unokahúga emlékeztet nagynénje kedvességére, aki a több hete vagy hónapja kórházban tartózkodó sebesülteket sajátosan alkalmazott terápiával, rajzolással és festéssel kötötte le.

A képi és szövegforrások tanulmányozásával olyan látens információk birtokába juthat az olvasó, melyek segítségével még mélyrehatóbb, komplex képet kaphat a korabeli viszonyokról, a háborúk mindennapjainak jellegzetességeiről.

Siers írásának sajátos hozadéka egy kevésbé hangsúlyozott eleme a háborúk folyamatának, a női támogatást igénylő törékeny, gyámolításra szoruló, lelkiileg instabil harcosok meglevenedése a háború borzalmainak közepette. A tanulmány fő értékét számomra az képezte, hogy kellő egyensúlyt teremtve konstruált meg egy olyan szisztémát, melyben a biográfia, a naplóirodalom és a historikumok egyaránt helyet kaptak.

Robyn Siers: *Friends, sisters and pioneers. How women made their place in military nursing* (Barátok, nővérek és úttörők. Hogyan alapozták meg pozíciójukat a nők a hadiápolásban). In: *Wartime* 2012/2.

**Egri László**